

СТАВЛЕННЯ АРАБСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ ДО МОВИ АРАБСЬКОГО ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРУ

Розглянуто ставлення арабських лінгвістів до "паралельної" мови арабського молодіжного Інтернет-простору у зв'язку з її впливом на арабський соціум загалом та арабську літературну мову зокрема.

Ключові слова: віртуальний простір, арабський соціум, засіб спілкування, норми арабської літературної мови.

Сучасний світ у епоху глобалізації й комп'ютеризації живе у стані "шлюбу з технологіями" [1: 3]; атмосфера навколо кіберпростору є аналогічною античному трепету довкола Мудрості. Інтернет з точки зору лінгвіста – це особливе комунікативне середовище, унікальне місце реалізації мови, яке ніколи раніше не існувало [1:2]. Поява нового віртуального мовного середовища, пов'язаного із технологічною й інформаційною революцією, призвела до розвитку нових мовних стилів і жанрів. Проте проблема дослідження й опису мови арабського Інтернет-простору досі залишається питанням майбутнього. Тому пропонуємо стисло оглянути тенденції, характерні для сучасної арабської філологічної, теологічної та соціологічної думки стосовно Інтернет-простору та його впливу на літературну арабську мову як одного із непорушних фундаментів арабської нації.

Тема обговорення арабської мови як засобу спілкування в Інтернет-просторі є популярною як серед філологів у електронних періодичних виданнях, монографіях, так і на арабських форумах, чатах. Так, Салях Хамуда [2] у статті "Користь і шкода Інтернету" пише про неоднозначний вплив віртуального простору на арабську молодь. Автор визнає, що Інтернет дуже впливає на традиційну арабську культуру і цей вплив має свої позитивні та негативні сторони. Салях Хамуда докладно перелічує усі, на його думку, позитивні й негативні моменти впливу Інтернет-простору на сучасну арабську культуру. Примітним є те, що співвідношення позитивних й негативних моментів є нерівномірним: позитивних сторін – 17 пунктів, а негативних – 32. Серед переваг, які арабська культура отримала від віртуального простору названо такі: зв'язок із родичами, друзями, розповсюдження і доступи до нових знань, наукові он-лайн конференції, можливість зв'язку із науковцями, обізнаність із науковими планами, проектами, висвітлення життя мусульман у світі, ісламські заклики, теологічні дискусії, можливість донести свою точку зору, відповіді на закиди та звинувачення проти ісламу. Як бачимо, плюси Інтернет-простору стосуються головно наукової сфери та ісламу, меншою мірою як нового каналу спілкування. Проте особливо Салях Хамуда наголошує на негативному впливі Інтернету на сучасний арабський соціум; перелічені арабським мовознавцем чинники ми об'єднали у тематичні блоки:

- Інтернет як соціальна загроза: ізоляція, життя у віртуальному середовищі, втрата реального спілкування; збільшення кількості самогубств;

- Інтернет як загроза здоров'ю: утомлюваність, зайва вага, поганий зір, збільшення психічних розладів;
- Інтернет як загроза освіті: страждає якість навчання, адже арабська молодь проводить весь час у віртуальному просторі;
- Інтернет як культурна загроза: глобальна культура замість арабської національної; нехтування і забуття національних традицій;
- Інтернет як загроза інтелектуальній власності: порушення авторських прав, шпигунство за особистим життям, таємницями;
- Інтернет як загроза національній безпеці: хакерські та вірусні програми доступу до державних таємниць;
- Інтернет як загроза тероризму: доступ до терористичної інформації, терористичних груп;
- Інтернет як загроза ісламу: розхитування віри, насадження атеїзму та віровідступництва, менша увага або повна відмова від молитви.

Проте найважливішою небезпекою, що з'явилась із появою в арабському суспільстві Інтернету є, на думку Саяха Хамуди, загроза арабській літературній мові, що полягає, зокрема, у такому: відхід від літературної арабської мови; зловживання діалектами, просторічною лексикою, жаргоном на арабських форумах, чатах, коментарях, електронному листуванні, соціальних мережах і, відповідно, "легковажне" ставлення до норм арабської літературної мови. Ця думка співзвучна й словам йорданського мовознавця Гуди аль-Каза'а [3], який вважає, що Інтернет переніс "мову вулиць" у віртуальний простір. Одним із таких вуличних жаргонів, частково перенесених у віртуальний простір є, наприклад, так звана мова "ghāna" як "...молодіжна субмова – частина арабської молодіжної субкультури, що є "ковтком свіжого повітря" для арабської молоді у традиційному догматичному арабському суспільстві; потужним каталізатором змін арабського сучасного побутового вокабуляру" [4: 36].

Єгипетський мовознавець Махмуд Джума'а у статті "Інтернет загрожує арабській мові" [5], говорить про те, що дослідження центру соціолінгвістики Каїрського Університету засвідчили появу нової "паралельної мови" – 'luḡa tuazzīyūa', популярної серед єгипетської та арабської молоді як засобу спілкування в Інтернеті.

Звернімо увагу на те, що Махмуд Джума'а, будучи єгиптянином, розрізняє 'arabiyya' – "арабську" та 'miṣriyya' – "єгипетську" молодь. Таке розрізнення дуже типове для арабського менталітету, адже попри ідею об'єднання усіх арабів в одну 'watan al-arabi' – "арабську батьківщину", що була "анонсована" ще за часів ісламських завоювань 6-7 століття й успішно декларується у ЗМІ, науково-популярній, теологічній та суспільно-політичній літературі й сьогодні, проте араби чітко ідентифікують свою національну приналежність до певної арабської країни. Так, араб-сирієць на питання про національність найвірогідніше відповість: 'ana sūrī' – я сирієць. Жителі Перської затоки здебільшого вважають себе елітою арабського світу, називаючи себе 'ḥalīgī' – "той, що належить затоці". Така ідіоетнічна самосвідомість традиційна для широкого загалу та для арабської наукової думки пов'язана, в першу чергу, з тим, що араби різних країн у побуті спілкуються або регіональними діалектами – 'lahḡa', або "середньою" арабською мовою – 'al-arabiyya wuṣṭā' із вкрапленням місцевих діалектів – про це говорить зокрема й арабський мовознавець Ахмад Мохаммад Ма'атук: "... деякі слова, котрі

використовують єгиптяни, а також населення Перської затоки, походять із літературної арабської мови, зазнавши певних змін (звуження, розширення) у семантиці. Наприклад, слово *'ḡimā'a'* - "п'ятниця" означає "тиждень" (а не "п'ятниця" - Ю.З.) у діалекті перської затоки; сирійському; а також єгипетському та іракійському [6: 69].

Ця "паралельна мова", продовжує Махмуд Джума'а, що використовується молоддю щоденно, має негативний вплив на комунікативну поведінку єгипетської молоді зокрема й на усю арабську культуру загалом, адже арабська молодь у віртуальному просторі спілкується мовою "для обраних", незрозумілою для інших - це віддаляє її від інших членів суспільства, й "розхитує" тим самим загальнонаціональну культуру. Згідно зі згаданими дослідженнями, що мали назву "Культура арабської молоді", арабська "паралельна" Інтернет-мова є своєрідним способом ізоляції, втечі від соціуму. Тому арабському суспільству варто усвідомити, що захоплення арабською молоддю віртуальним простором із використанням для спілкування у мережі "паралельної" мови - це нове загальноарабське культурне явище, поширене у молодіжному просторі й старше покоління повинне поважати цей новий спосіб спілкування молоді й уникати звинувачень, не провокуючи поглиблення культурної "прірви" між поколіннями.

За словами соціолога Міляда Сулеймана (Каїр) [7], спостерігається повернення *'šakafa fahlawiyya'* - "культури обраних", що виникла у 80-ті роки минулого століття. Назва *'fahlawī'* походить від *'fahlawiyya'*, запозиченого з давньої перської мови, що використовується загалом для позначення досвідченої людини, глибоко обізнаної з тим, що недоступно іншим. Той, хто знає *'luḡa fahlawiyya'* - "мову обраних" є людиною, що відчуває будь-які соціальні й культурні зміни та вміє миттєво пристосуватися до них. Такі яскраві особистості описує у своїх оповіданнях лауреат Нобелівської премії Наджіб Махфуз; *'an-nas fahlawī'* - "люди *fahlawī'*" також представлені у сучасному арабському кінематографі.

У сучасному арабському розмовному мовленні, наприклад, у сирійському діалекті, *'šū 'anta fahlawī'* скажуть про дотепну, гостру на язик людину, що під час суперечки "за словом у кишеню не полізе", на кожне слово відповідь десятьма; за якою має бути "останнє слово". Тому араби як справжні цінителі красномовства інтерпретують цю ознаку як комплімент. Називаючи арабську молодіжну мову для віртуального спілкування *'luḡa fahlawiyya'* - "мовою обраних" арабські лінгвісти наголошують на динаміці молодіжного мовлення, його здатності швидко реагувати і пристосовуватися до будь-яких змін, зокрема, Інтернету як "нового сегменту соціальної реальності" [8]. На думку Мохаммада Хамада, професора кафедри мовознавства каїрського університету, "...головною причиною виникнення нового мовного явища є соціальні умови, адже з тих пір, як Аллаг створив мову і вклав її у вуста синів Адама, вона знаходиться у безперервному русі, відбуваються зміни на усіх мовних рівнях, спричинених появою нових умов спілкування і це стосується усіх мов світу, адже це один з універсальних законів розвитку мови" [9]. Як бачимо, Мохаммад Хамад вважає появу "нової обраної" арабської мови природним явищем, спричиненим Інтернетом як новим мовним віртуальним середовищем.

Але така думка про те, що молодіжна мова арабського Інтернет-простору є способом "швидкого реагування" на соціальні зміни, яку потрібно сприйняти як новий культурний феномен серед арабських філологів є скорше поодиноким і тому нетиповим. Наприклад, згаданий вище автор, каїрський філолог Махмуд Джума'а [5], продовжуючи тему мови

арабської молоді в Інтернеті, різко змінює своє ставлення від толерантного (викладеного вище) до вже типового вкрай негативного, наголошуючи на тому, що поява Інтернету в арабському світі спричинила появу 'šauratu dahiliya' - "внутрішньої революції". Але слово 'šaura' - "революція" у даному контексті має негативну авторську конотацію загрози й руйнування соціального устрою арабських країн. Махмуд Джума'а пояснює це тим, що єгипетська молодь нехтує своїми суспільно-громадянськими, релігійними обов'язками, адже більшість часу проводить у віртуальному просторі, спілкуючись незрозумілою для інших мовою. Таке шкідливе, на його думку, гаяння часу призвело до того, що єгипетська молодь перестала брати активну участь у політичному, культурному житті арабського світу, занурившись у свій власний, штучно створений, прозахідний світ - тим самим традиційний культурний зв'язок між поколіннями опинився під загрозою. Наявний у арабському соціумі конфлікт культур "батьків і дітей", спричинений Інтернетом як новим прозахідним віртуальним середовищем проілюстрований у такому арабському мемі:

Рис.1

- Тільки-но подивись на цього іноземця! Вони геть зруйнували культуру нашої країни!
- Це не іноземець йде, Абу Мохаммаде, це - мій син!

Підкреслимо, що таке звинувачення у бік арабської молоді є дуже серйозним і болісним для арабської традиційної культури, фундаментом якої серед іншого вважають традиційність, покірність і повагу до старших.

Арабський філолог Сафут аль-Алем, професор Каїрського університету (кафедра ЗМІ) серед інших причин ізоляції арабської молоді від соціуму за допомогою 'luġa tuazziyua' - "паралельної мови" називає вплив іноземних (західних) ЗМІ, масове використання іноземних слів у сучасному арабському телебаченні (різного роду ток-шоу, серіали, фільми) а також у професійній діяльності. Автор особливо наголошує на тому, що й у ВНЗ педагоги масово зловживають іноземними термінами, що є проблемою для усієї арабської системи освіти вищої школи. Тому поява "паралельної" мови арабського Інтернет-простору

як результату одночасного впливу цілого комплексу факторів – це проблема для арабських мовознавців, культурологів, богословів. "Занурення" арабської молоді у віртуальний простір за допомогою своєї "особливої" мови призвело до того, що єгипетська та арабська¹ молодь перестала читати арабські книги, журнали, газети, "випадаючи" з контексту життя арабського світу, що є, безперечно, негативним чинником для сучасної арабської культури, адже молодь втрачає навички здобування знань [10]. Але водночас Сафут аль-Алем підкреслює, що поява серед молоді особливої мови як специфічного засобу спілкування у віртуальному середовищі можна вважати природним явищем.

На думку арабського філолога Гашема ас-Сархана (Йорданія), схильність молоді до створення *'luġa sirriyya'* – "таємної" мови має декілька причин: особливість підліткового періоду як етапу дорослішання з його фізичними, психічними, когнітивними, духовними змінами; особливою поведінкою, спрямованістю до відкриття нового, незвіданого, прагнення виділитись будь-якою ціною – *'hālef tu'aref'* – "виділись і тебе помітять". Цей вираз побутує у повсякденному арабському мовленні для позначення людини, що хоче так би мовити "випендритись". Тому для арабської молоді "паралельна" мова – це, з одного боку, засіб виділитись із широкого загалу, бути унікальними, а з іншого – спроба створити своє "елітарне" закрите молодіжне віртуальне середовище: власну субкультуру, що йде врозріз із загальнонаціональною культурою, що ґрунтується на культурній, соціальній, релігійній, традиційній спадщині, яку сучасна молодь не сприймає [9].

Як бачимо, арабські мовознавці наголошують на універсальності такої комунікативної поведінки молоді як характерного етапу дорослішання, тому арабська молодіжна мова є певним типом мовної гри, що реалізується, зокрема в Інтернет-просторі, де арабська паралельна мова постає "жанром фольклорних молодіжних субкультур" [11: 48]. Спільними для усіх одиниць такого роду є парадоксальність форми, що спонукає адресата декодувати прямі і непрямі смисли (натяк, підтекст). Таким чином арабська молодіжна паралельна мова – це елемент мовної гри, де пріоритет надається не змісту, а формі як засобу створення власної, унікальної соціальної групи. Це підтверджує і думка арабського соціолінгвіста, дослідника арабського молодіжного мовного середовища Алі Махмуда Салеха про "мову як маску" – *ig aka al-qina'a*: "паралельна арабська молодіжна мова є наслідком потужних прозахідних тенденцій серед сучасної арабської молоді, спробою створення власного світу, далекого від ідеалів їх батьків – так мова постала засобом віддалення, ізоляції молоді від соціуму – мова як маска"[12]. Про західний вплив говорить і Махмуд Джума'а, зазначаючи, що "паралельна" арабська молодіжна мова, що рясніє іноземними словами й термінами, є результатом потужного прозахідного впливу як стилю наслідування в одязі, поведінці й стилю життя загалом [9].

Гашем ас-Сархан [10], поділяючи думку Махмуда Джума'а говорить про вагому роль Інтернету у виникненні нової спрощеної мови *'luġa miḥtaṣara'* як засобу спілкування арабської молоді у чатах, соціальних мережах. Така мова з віртуального простору перемістилася у школи, університети. На думку йорданського мовознавця Гуди Каза'а, причин для виникнення *šaqafa luġawiyya ġadida'* – "нової мовної культури" достатньо – це культурне явище можна пояснити особливою, неоднорідною структурою арабського соціуму. Саме молодь продукує нові різноманітні цінності й моделі поведінки, адже

¹ Як бачимо соціолог Сафут аль-Алем, так само як і Махмуд Джумаа, розмежовує «арабську» і «єгипетську» молодь, ставлячи на перше місце саме «єгипетську».

молодь – це соціальний шар, найбільш чутливий до мовних і культурних змін; такий, що заперечує та бунтує проти культурних традицій і звичаїв соціуму. Арабські підлітки та молодь воліють жити у відкритому для ЗМІ, Інтернету суспільстві, де майже не використовується *luġa 'arabiyya ṣaḥīḥa* – "правильна арабська мова" [3].

Таким чином, Інтернет для арабської культури – це "палиця о двох кінцях", вважає Махмуд Джума'а, спираючись на згадані дослідження центру соціолінгвістики Каїрського Університету із посиланням на дані www.Jazeera.net. Деякі вбачають в Інтернеті необмежений вільний доступ до величезного обсягу нової інформації, що сприяє свободі вираження, творчості. Інші вважають Інтернет загрозою для арабського суспільства, наголошуючи на необхідності соціальної і моральної цензури.

Як бачимо, ставлення арабських мовознавців, соціологів до Інтернету є дуже неоднозначним, а скорше негативним, що спричинено ісламом, консервативністю та традиційністю арабського соціуму, мовним пуризмом стосовно іноземних запозичень та шанобливого ставлення до арабської мови як до застиглого, зісланого з небес дару Божого, який потрібно оберегати від будь-яких зовнішніх елементів. Така негативна позиція характерна й для арабської наукової думки, так і для арабів старшого віку, тоді як арабська молодь (в більшій чи меншій мірі у різних арабських країнах) швидко реагує і пристосовується до загальної глобалізації світу за допомогою своєї особливої арабської "паралельної" мови віртуального простору.

Отже, "паралельна" арабська молодіжна мова є новою національно-специфічною семіотичною складовою арабського віртуального дискурсу; однією із причин конфлікту поколінь і збурення традиційного арабського суспільства, новітнім арабським лінгвістичним "новоутвором", що потребує подальших лінгвістичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галкин Д. В. Бинарный язык и виртуальный дискурс: к философии цифровой культуры/ Д. В. Галкин // Гуманитарная информатика: открытый междисциплинарный электронный журнал. – 2005. – Вып. 2. – Электронный ресурс.- Режим доступа: <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/2/galkin.htm>
2. Salah Hamouda رارض او دى اوف ن ع زهاج لمالك يمل ع ثحب ، تنرتن ال ا رارض او دى اوف ن ع -Электронний ресурс.- Режим доступа: <http://vb.almastba.com/t207818.html>
3. لوم امل او ع ق اول ا نيب : تا عم اجل ا بابش ع غل . عزق ى ده . د . - Электронний ресурс. – Режим доступа: <http://www.oudnad.net/spip.php?article294>
4. Заза Ю.Я. Мова "ḡuṣna" як складова арабської молодіжної субкультури/ Ю.Я.Заза// Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2014. Вип. 61. – С. 28–38.
5. ع غل ا -ددمت تنرتن ال ا ع غل ا ت ادر فم . ع عم ج دوم حم . 5. - Электронний ресурс.- Режим доступа: <http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2007/11/20/ع غل ا ت ادر فم>
6. رارض يبل ا رال ا . يب ر ع ل ا ي فاق ثل ا زكرم ل ا . - قث ل ا ثل ا ع غل ا ع ي رظن . قوت عمل ا دم حم دم ح ا د . 272 ص . - 2005 . - يب ر غم ل ا
7. Milad Suleiman نام ي لس دال يم . قول ه فل ا ع فاق ث . - ندمت ل ا ر اوح ل ا - Электронний ресурс.- Режим доступа: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=353025>

8. Горошко Е.И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.textology.ru/article.aspx?ald=76>
9. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://vb.elmstba.com/t205922.html>
10. لندجلل قريشم ةيلالكش! ..تنترتنإل او ةيبرعلا ةغلل. دومحم ديلى و دلاخ. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://felesteen.ps/details/news/102934/لندجلل-ةيبرعلا-ةغلل-لندجلل-قريشم-ةيلالكش!>
11. Гридина Т.А. Языковая игра в жанре политического прикола /Т.А.Гридина // Политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2011. – № 4 (38). – С. 47-51.
12. زى اوج ىلع سفانتى ديدج بدأ دلوى لاو جلا م حرنم. حل اص ىلع دمحم. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://classic.aawsat.com/details.asp?section=19&article=672747&issueno=12192#.U62d-G02HIU>

Заза Ю.Я., доцент

Львовский нац. ун-т им. Ивана Франко, Львов

ЯЗЫК АРАБСКОГО ИНТЕРНЕТ-ПРОСТРАНСТВА: ОТНОШЕНИЕ АРАБСКИХ ЛИНГВИСТОВ

Рассмотрено отношение арабских лингвистов к "параллельному" языку арабского молодёжного Интернет-пространства в связи с его влиянием на арабский социум, в частности на арабский литературный язык.

Ключевые слова: виртуальное пространство, арабский социум, средство общения, нормы арабского литературного языка.

Zaza Yu.Ya., docent

LNU, Lviv

LANGUAGE OF ARABIC VIRTUAL SPACE: ATTITUDE OF ARABIC LINGUISTICS

The article considers the attitude of Arabic linguists to the "parallel" language of Arabic virtual space in connection with influence on Arabic society particularly on Arabic literary language.

Key words: virtual space, Arabic society, means of communication, norms of Arabic literary language.